

КЪСНОАНТИЧНО И РАННОВИЗАНТИЙСКО ИЗКУСТВО ОТ ТЕРИТОРИЯТА НА СЪВРЕМЕННА БЪЛГАРИЯ (IV – VII век)

LATE ANTIQUE AND EARLY BYZANTINE ART FROM THE TERRITORY OF CONTEMPORARY BULGARIA (4th - 7th century)

Лектор

Доц. д-р Ива Досева

Assoc. Prof. Iva Dosseva, PhD

Тел. 0889 12 44 12

Е-mail iva_dosseva@abv.bg

Хорариум:

30 лекционни часа.

2 часа практически занимания

Начин за оценяване:

събеседване

Анотация:

Цикълът лекции има за цел да задълбочи познанията на докторантите относно изкуството в период, в който се осъществява преход между два противостоящи си културни модела. Формиращо се в „жива“ антична езическа среда, християнското изкуство е призвано да изрази онези средновековни по характер идеи и принципи, които трасират историческото и културното развитие за векове напред. Целта е да се проследят процесите от гледна точка на основните видове изкуства – приемствеността, израза на новите религиозни и художествени възгледи, взаимодействието между традициите и промяната в ценностната система.

Annotation:

The course of lectures aims to deepen students' knowledge about the art of a transitory period which bridges two opposing cultural models. Formed in a vivid ancient pagan milieu, Christian art is called to express those Medieval ideas and principles, that mark the historical and cultural development for centuries to come. The purpose is to be examined the processes from the point of view of main types of arts: continuity, expression of new religious and artistic notions, interaction between traditions and changes in the system of values.

Учебна програма и основна литература

Учебна програма

1. Периодизация. Традиции, приемственост и промени на художествена дейност през късноантичния и ранновизантийския периоди. Естетически възгледи. Представителни паметници в Източната и Западната империи.
2. Римските и късноантичните градове от територията на България. Промени в градската структура. Видове християнски култови сгради (църкви, мартирии, баптистерии). Основни архитектурни типове: произход и развитие. Представителни комплекси и паметници.
3. Архитектурна скулптура: индикатор за конструкцията на сградите и промените в стила (капители и др). Основни кеменоделски центрове. Организация на църковните интериори. Литургични конструкции и църковен мебелиар (св. олтарни маси, олтарни прегради, амвони, баптизмални купели, фиали). Статуите на Добрия пастир: произход, стилкови характеристики, символика, функция.
4. Организация на църковните интериори. Живопис и мозайки: теми, мотиви,

- композиции, стил, символика. Църковна утвар: реални предмети и техни изображения. Функция.
5. Градът на живите: аристократични жилища. Видове. Архитектура и декорация. Луксозни предмети.
 6. Градът на мъртвите: гробни съоръжения. Видове. Архитектура и декорация. Живописта през късноантичната и ранновизантийската епоха от територията на България: общ преглед.
 7. Традиция и приемственост през вековете. Функцията на сполиите: антични материали в ранновизантийски сгради и ранновизантийски сполии в средновековни сгради. Преобразуване на ранновизантийски култови сгради през вековете. Съвременни възгледи за опазването, реставрацията и представянето на недвижимите паметници.
 8. Посещение на църквите „Св. София“ и „Св. Георги“ в София – архитектурни комплекси, преустроявани през повече исторически периоди, включващи основните видове монументални изкуства: скулптура, стенописи и мозайки.

Основна литература

1. Бояджиев, Ст. Произход и развитие на кръстокуполния тип църкви в Мизия и Тракия през IV-VI в. - Археология, 1995, 4, 8-18.
2. Бояджиев, Ст. Архитектурният образ на мартириите в Мизия и Тракия през IV-VI век. – В: Овчаров, Д. (ред.) Религия и изкуство в културната традиция на Европа (Материали от Лятната научна среща. Варна, 27-28 юни 1998 г.). София-Варна, 1999, 76-89.
3. Ваклинова, М. Ранновизантийската архитектурна декорация и украсата на ранносредновековните български постройки. – В: Сборник в памет на проф. Станчо Ваклинов. С., 1984, 93-95.
4. Вълева Ю. Декоративни и иконографски особености на погребалната живопис (IV - VI век.). - Изкуство, 1984, 1, 20-5.
5. Вълева, Ю. Римската живопис в балканските провинции. - Проблеми на изкуството. 1991. 3, 39-46.
6. Вълева. Ю. Елитна жилищна архитектура и декор в диоцеза Тракия. - В: Станев, Ст., В. Григоров и Вл. Димитров (ред.). Изследвания в чест на Стефан Бояджиев. С.: НАИМ, 2011, 17-56.
7. Досева, И. Ранновизантийските олтарни прегради в Тракия и Дакия - Проблеми на изкуството 2002, 3, 9-18.
8. Досева, И. Конструкция и декорация на ранновизантийските олтарни прегради в контекста на църковния интериор (според паметниците от територията на съвременна България. - Проблеми на изкуството, 2005, 3, 20-29.
9. Досева. И. Наблюдения върху ранновизантийските архитектурни детайли – сполии в средновековните църкви в Месемврия-Несебър. - Bulgaria Pontica Medii Aevi VI-VII, Международен семинар Несебър, 28-31 май 2006 год. Studia in honorem professoris Vasil Guzelev. Бургас, 2008, 264-278.
10. Досева, И. Ранновизантийските амвони от територията на съвременна България: образци и адаптации. – В: Станев, Ст., В. Григоров, Вл. Димитров (ред. и състав.). Изследвания в чест на Стефан Бояджиев / Studia in honorem Stephani Boiadzhiev. С.: НАИМ-БАН, 2011, 139-60.
11. Димитров, Д. П. Архитектура и декорация на старохристиянските гробници в нашите земи. – Археология. 1977, 4, 20-29.
12. Димитров, Д. П., М. Чичикова. Късноантичната гробница при Силистра. С.: Български художник, 1986.
13. Иванов, Р. (състав. и ред.) Римски и ранновизантийски градове [селища] в България. Т. I-III, С.: Иврай, 2002-2008.
14. Минчев, А., В. Йотов (ред.) Раннохристиянски мъченици и реликви и тяхното

- почитане на изток и запад (Международна конференция, Варна, 20-23 ноември 2003 г.) (Acta Musei Varnaensis, IV). Варна, 2006.
15. Миятев, Кр. Декоративната живопис на Софийския некропол. С. 1925.
 16. Овчаров Д., М. Ваклинова. Ранновизантийски паметници от България IV-VII век. С.: Български художник, 1978.
 17. Овчаров, Д. Ранновизантийска култура по българските земи IV-VI век, С., 2008.
 18. Попова В. Старохристиянски мозайки в България. - Изкуство. 1973, 7, 25-30.
 19. Попова-Мороз, В. 24 древни мозайки от България. С.: Български художник, 1987.
 20. Попова-Мороз В. Силистренската гробница и Късноантичната епоха. - Проблеми на Изкуството, 1991, 1, 42-49.
 21. Попова-Мороз, В. За функцията на два раннохристиянски паметника от Историческия музей в Оряхово. - Проблеми на изкуството. 2002, 3, 19 – 24.
 22. Станев, Ст. Литургично планиране: за или против функционирането на атрия в константинополските църкви през VII в. - В: .Стаев, Ст., В. Григоров, Вл. Димитров (ред. и състав.). Изследвания в чест на Стефан Бояджиев / Studia in honorem Stephani Boiadzhiev. С.: НАИМ-БАН, 2011, 313-346.
 23. Тенекеджиев, В. Раннохристиянски богослужебни маси от България. Опит за изработване на типология. - В: Studia archaeologica Universitatis Serdicensis, Supplementum V (2010), Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Stephcae Angelova, С., 2010, 323-334.
 24. Тодоров, Т. Енчев. Деамбулаториумът в раннохристиянската архитектура IV-VII в. Автореферат на дисертация за присъждане на научно-образователна степен „доктор“. ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“, В.Т., 2015.
 25. Топалилов, И. PORTA TRIUMPHALIS в късноантична Тракия. – В: Кънев, Н. и др. (ред.) Владетел, държава и църква на Балканите през Средновековието. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. д-р Пламен Павлов. ACTA MEDIAEVALIA Magnae Tarnoviae. Т. I. Велико Търново, 2020, 304-324.
 26. Чанева-Дечевска, Н. Раннохристиянската архитектура в България IV–VI в. С., 1999.
 27. Boyadjiev, St.. Essai de classification typologique de l'architecture funéraire en Mésie et Thrace au 2e-6e siècle. – Archaeologia bulgarica VII, 3 (2003), 43-76.
 28. Kazhdan, Al. (Ed.-in-chief). The Oxford Dictionary of Byzantium, 3 vols., New York & Oxford: Oxford University Press, 1991.
 29. Krautheimer, R. Early Christian and Byzantine Architecture (различни издания).
 30. Mathews, Th. F. The Early Churches in Constantinople: Architecture and Liturgy. Pennsylvania, London 1971.
 31. Minchev, A. Early Christian Reliquaries from Bulgaria (4th-6th century). Varna: Stalker, 2003
 32. Pillinger, R., Al. Minchev, P. Georgiev. Das Grabmal von Ossenovo. Wien, 1989 (mit R.Pillinger und P.Georgiev); Early Hellenistic Jewellery from Odessos – In: Akten des XIII internationalen Kongresses für Klassische Archäologie. Berlin, 1990.
 33. Pillinger, R., V. Popova, B. Zimmermann (Hg.) Corpus der spätantiken und frühchristlichen Wandmalereien Bulgariens. Wien 1999.
 34. Pillinger, R., Al. Lirsch, V. Popova (Hg.) Corpus der spätantiken und frühchristlichen Mosaiken Bulgariens. Reihe: Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse, Band: 483, Reihe: Archäologische Forschungen, Band: 25, Erscheinungsjahr: 2016.
 35. Topalilov, I. Christianity, Heresies, and Paganism in the Religious Policy of Theodosius I in Thrace. – In: Piazzam E. (Ed.) Quis est qui ligno pugnat? Missionaries and Evangelization in Late Antique and Medieval Europe (4th – 13th centuries). Verona, 2016, 99-121.
 36. Topalilov, I. The Impact of the Religious Policy of Theodosius the Great on the Urbanization of Philippopolis, Thrace (Preliminary Notes). – In: Brandt, O., V. Flocchi Nicolai (Eds.) Acta XVI Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae, Roma, 22 – 28.09.2013. Città del Vaticano, 2016, 1853-1862.

37. Valeva, J. La peinture funéraire dans les provinces orientales de l'Empire romain dans l'Antiquité Tardive. – Hortus Artium Medievalium (Journal of the International Research Center for Late Antiquity and Middle Ages) 7 (Zagreb, 2001), 167-208.
38. Valeva, Julia. La peinture romaine des provinces de Mésie, de Thrace et de Dacie. In: Dubois, Y. avec U. Niffeler (dir.) *Pictores per provincias II – status quaestionis*, Actes du 13e Colloque de l'Association Internationale pour la Peinture Murale Antique (AIPMA). Université de Lausanne, Anthropole, du 12 au 16 septembre. *Antiqua* 55. Basel, 2018, 927-974.
39. Valeva, Julia. La peinture romaine des provinces de Mésie, de Thrace et de Dacie. In: Dubois, Y. avec U. Niffeler (dir.) *Pictores per provincias II – status quaestionis*, Actes du 13e Colloque de l'Association Internationale pour la Peinture Murale Antique (AIPMA). Université de Lausanne, Anthropole, du 12 au 16 septembre. *Antiqua* 55. Basel, 2018, 927-974.